

معماری خاک پناه نمودی از تجلی توان طبیعت جهت کاهش مصرف انرژی‌های تجدید ناپذیر

مهدیه طباطبایی^{۱*}، شبنم اکبری نامدار^۲

۱- دانشجوی دکتری تخصصی معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهر، ایران (نویسنده مسئول)

Mahdiehtabatabaee1987@gmail.com

۲- استادیار گروه معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، ایران

shabnamnamdar@yahoo.com

چکیده

عناصر چهارگانه خاک، آب، باد، آتش ابدی اند و در این میان خاک چون گوهر اصیل طبیعت در خدمت معماری بوده و از آن بناهایی زاده گردیده که اصیل‌ترین و کهن‌ترین نمونه معماری ایران زمین بوده و مصداق بارز توانمندیهای طبیعت است. حاصل این زایش بناهای خاک پناه‌اند که نمودی از معماری پایدار می‌باشند و نتیجه در هم آمیختگی سکونتگاه‌های بشر با محیط پیرامون است و از آنجایی که کالبدها محل پرورش نفوس هستند و نفوس انسان نیز در کالبد طبیعی خود رشد یافته، متعالی می‌شود. طبیعت، رحم پرورش برای انسان است و این سازگاری بین سرشت آدمی و طبیعت بکر دست‌مایه تهیه این مقاله است. با توجه به اهمیت موضوع انرژی به ویژه در دهه‌های اخیر مسئله پیش رو پژوهش توجه به بهره‌وری از توان طبیعت در بناهای خاک پناه و اینکه آیا این گونه بناها در بهینه سازی مصرف انرژی موثر می‌باشند یا نه؟ نظر به اینکه بناهای خاک پناه در تعامل با طبیعت به سبب برخورداری از پتانسیل‌های بالقوه خاک همچون ظرفیت حرارتی قابل توجه و زمان تاخیر حرارتی قابل توجه، در مدیریت مصرف انرژی‌های تجدید ناپذیر و رسیدن به معماری پایدار راهگشا هستند. این پژوهش حاصل مراجعه به مقالات علمی، پژوهشی و منابع مکتوب کتابخانه‌ای است که به صورت توصیفی-تحلیلی به تشریح مسئله تحقیق پرداخته شده است و نتایج حاصل از این تحقیق بیانگر این مطلب است که توانایی‌های طبیعی خاک به عنوان یکی از عناصر اساسی برگرفته از طبیعت در بهینه سازی مصرف سوخت در این بناها مثرتر است.

واژه‌های کلیدی: خاک، معماری خاک پناه، طبیعت، انرژی، توسعه پایدار

۱- مقدمه

انسان همواره در پی مأمن و پناهگاهی جهت آرامش و دور نگه داشتن خود از هر گونه خطر بوده‌اند و در این مسیر از ساخت بناهایی با بهره‌مندی از عناصر طبیعی پیرامون خویش چون خاک، آب، آتش... بهره جستند. این پناهگاه‌های اولیه انسانها یعنی غارها در پناه زمین بوده‌اند از این رو زمین و خاک به عنوان نخستین جایگاه و مصالح ساخت سرپناه، نقش بسزایی در شکل‌گیری معماری داشته است (برزگر، مفیدی ۱۳۸۹). غارها به عنوان اولین سکونتگاه‌های در پناه زمین در طول تاریخ بشر برای برطرف سازی احتیاجات بشری به منظور رسیدن به هوای داخلی مناسب در مناطقی با آب و هوای